

Bakenloodjes

met het wapenschild van Haarlem (2)

Alfred Bakker en Alex Kussendrager

We vervolgen ons artikel, als geplaatst in uitgave 132, daar waar de bouw van de vuurbaak nader wordt omschreven.

Pieter Alberts zelf verdiende f54,- 'aen dit werck'.

Ook 'Huijbert Heijnes timmerman opde weetering' werkte aan de bouw van de vuurbaak. Hij ontving een bedrag van f277,-

Zijn naam wordt overigens niet vermeld bij de belastingplichtigen in Oude Wetering, in het kohier van 1680.

Financiering aankoop land en bouw vuurbaak

Hoe wist Haarlem dit alles te financieren? Tussen de aankoop van de bakenlanden in Oude Wetering en Heemstede en de bouw van de vuurbakens en de eerste genoteerde inkomsten, verliepen twee jaar.

Pas op 6 maart 1673 stelde de stad een acte op ter regeling van de contributie van de schippers, die door de stad voeren. Het waren bovendien roerige tijden.

Dat de kosten niet mis waren, blijkt uit de frase 'supportering vande extraordinare swaare kosten gedaen Int maecken ende onderhouden vande voornoemde twee vierbakens' in de eerste rekening met inkomsten die opgesteld werd door 'Aelbert de Klerck'.

In de rekeningen voor de bouw van de vuurbakens wordt expliciet gesteld dat de kosten die de stadstimmerman en andere specialisten maakten niet ten laste van de fabrycq mochten komen.

Ze zouden later betaald worden uit de

opbrengsten van de contributie van schippers.

Er was dus een overbruggingskrediet nodig.

Uit diverse documenten kan opgemaakt worden dat burgemeester Dirck Deijman in de bres sprong. Hij had 'verschote penningen tot het oprechten van voorn[oemde] Vierbakens ende aencoop van Lant opt welke die gestelt sijn'.

Voor het voorgeschoten bedrag kreeg de burgemeester een obligatie gedateerd op 7 maart 1672.

Hij ontving op het bedrag van f 4.637 en twaalf stuivers jaarlijks 4% rente, een som van honderdvijfentachtig gulden en tien stuivers.

Deze bedragen worden genoemd in een document uit 1683, toen Burge-meesteren en Regeerders de Haarlemse thesaurier opdracht gaven tot het aflossen van het restant van de obligatie.

Aangezien Dirck Deijman in 1678 overleden was, ging het afgeloste bedrag via Francois Lemont en zijn dochter Alette uiteindelijk naar Simon van Castelen als begunstigde.

De nieuwe uitleg en het Rampjaar

De schippers waren ten tijde van hun verzoek aan de Burgermeesteren en Regeerders waarschijnlijk niet op de hoogte van de Haarlemse voorbereidingen van een uitbreiding van de stad.

Op 28 april 1671 werd de voorgenomen stadsuitbreiding aan de noordkant bekend gemaakt via een proclamatie vanaf het stadhuis.

De wekelijkse betalingen in 1671 wijzen erop dat in november van dat jaar al een vuurbaak was opgericht. Of hij

afgebouwd was (met lantaarn) en gebruiksklaar was voor het winterseizoen, dat tot mei (1672) duurde, is onzeker.

De vuurbakens waren amper opgericht, of berichten over de opbouw van een Frans leger aan de Rijn, bereikten de Republiek.

Onder de hertog van Luxemburg vielen de Franssen, in juni 1672, de Republiek binnen. De baljuw van Alkemade begaf zich kort daarop, onder collonel Johan Schimmelpenninck naar de verdedigingspost bij Nieuwerbrug aan de Oude Rijn.

In Haarlem ontstond oproer. De notabelen ontvluchtten de stad.

De met huisraad volgeladen pramen en schuiten verstopten het Spaarne.

De hertog van Luxemburg, wist op 28 december 1672 als verste punt Zwammerdam te bereiken.

Het is de vraag in hoeverre er toen nog doorgaande scheepvaart was op de route Haarlem-Oude Wetering-Gouda. De Goudse sluis bij Alphen in de route lag namelijk op luttele kilometers van Zwammerdam.

De gebeurtenissen in 1672 doen vermoeden dat het aan organisatie ontbrak (voor de inning van baakgeld).

Het is zelfs de vraag in hoeverre er in dat jaar (en begin 1673) gebruik gemaakt werd van de eventueel gebruiksklare vuurbakens.

De stad Haarlem miste die winter van 1672-1673 vrijwel zeker de contributie van schippers voor de twee vuurbakens.

Haarlem heeft op 6 maart 1673 een acte opgesteld. Hierin werd de contributie geregeld van de schippers die door de stad voeren. Zij moesten een bijdrage leveren aan de extraordinare

grootte [of zwaare] kosten, gedaan voor het oprichten van de twee lantaarns.

Tarieven / inkomsten

Om gebruik te mogen maken van de faciliteiten die de lantaarns aan het Spaarne en de Oude Wetering boden, moesten de schippers baakgeld betalen. Hun eerder, omstreeks 1625 voorgestelde indeling in drie tariefgroepen, naar het aantal lasten (1 last = 2 ton), werd vereenvoudigd tot twee tarieven.

In een rekening uit 1674 staat: 'van yder smal off grooter schip twaelff stuijvers ende van ijder minder schip off schuijt acht stuijvers int Jaar.'

Hoe de verschillende genoemde scheepstypen exact gedefinieerd werden, in lasten of breedte, is onduidelijk.

Een Haarlemse resolutie uit 1761 scheidt enige duidelijkheid. Toen werden de tarieven verhoogd tot 10 en 15 stuivers voor kleine en grote schepen, die in de Haarlemse resolutie onderscheiden werden door de breedte van 12 ½ voet.

De gelden die in 1673 en 1674 ontvangen waren, in de vorm van Vlaamse ponden, groten en schellingen werden door 'Aelbert de Klerck' in een kluis bewaard. Het overgrote deel kwam binnen in de vorm van lantaarngeld. Verder ontving Haarlem pacht voor de landen waar de lantaarns op stonden.

Zo betaalde de Weteringse lantaarnopsteker Koeck enkele ponden voor land dat hij pachtte.

De Haarlemse inkomsten van lantaarngeld varieerden in de loop van de 18de eeuw van f600,- tot f2.700,-. De fluctuaties konden soms geweten worden aan de persoonlijke inzet van diegene welke de lantaarngelden inde.

De opbrengst van het lantaarngeld was f1.454,- in 1794. Het volgende jaar mocht ene Abraham Lieste tegen een vast loon de lantaarngelden innen. De beloning was zeker te laag, want hij inde slechts f1.043,- in 1795. De stad stelde voor om hem

dan maar f15,- te betalen voor elke f100,- ontvangen lantaarngeld.

De stad besteedde in 1803 de inning van het lantaarngeld aan voor een periode van vijf jaar.

Michiel van Steenwijk was de 'gelukkige'. Maar de jaarlijks op te brengen pacht van f975,- viel hem zwaar.

Van Steenwijk probeerde er onder uit te komen (uitkomst onbekend).

Lantaarnopstekers 1674-1784

De eerste (in de archieven genoemde) lantaarnopsteker in Oude Wetering heette Cornelis Dirckxe Koeck en hij ontving in 1674 f70,- als loon.

Het land waar de lantaarn op stond (pro forma van Cornelis van Campen) pachtte Cornelis voor een bedrag van zes pond. De bedragen werden in die tijd afwisselend in guldens en stuivers of (Vlaamse) ponden en schellingen uitgedrukt.

In het kohier van 1680 staat Cornelis Dirckxe Koeck vermeld als 'arbeijder'. Hij woonde met zijn vrouw en drie kinderen in Oude Wetering.

Op een gegeven moment liet Haarlem een huis bouwen, het huijs van de Stadt op de kaart van 1731.

Hierin mocht hij en de opvolgers van lantaarnopsteker Koeck gratis wonen. Het huis werd afgebroken in 1773 volgens de Lijst Afgebroken Huizen 1772-1794.

Latere lantaarnopstekers, zoals Maria van Dijk geboren Overpelt en Pieter Heins hadden hun eigen onderkomen. Het loon of tractement van de lantaarnopsteker was opvallend constant in de loop van ruim een eeuw. Op het laatst bekende overzicht van Haarlemse uitgaven wordt nog steeds een bedrag van f70,- genoemd voor het opsteken van de lantaarn.

Uitgaven

Haarlem probeerde aanvankelijk de volledige bedrijfsvoering van de lantaarn in zijn 'overzeese' bezitting vanaf 'het Spaarne' [Stadswerf] te regelen. Daar viel ook de betaling van verpondingen en dergelijke onder, zoals vastgelegd in het door notaris

Willem van Kittensteyn opgestelde contract.

De Haarlemse ingezetene, Cornelis van Campen, moest dat regelen.

Dat ging een tijd lang goed. Van Campens naam komt voor bij transacties in Hillegom en Nieuwe Wetering. Hij had dus contacten in Oude Wetering en omgeving.

Conflicten met Googer polder en Alkemade

Maar vanaf 1715 liep het spaak. De afwatering van het Haarlemse land op de Googerpolder was door de bedijking en vervening van die polder in het ongereede gekomen.

Uit eigen beweging had het polderbestuur een duiker verlegd, buiten medeweten van Haarlem. De betaling van maalgeld (voor het bemalingswater) en van andere financiële verplichtingen liep zo'n achterstand op dat de schout en baljuw van Alkemade zijn gerechtsbode in 1719 naar Haarlem stuurde. De zaak zou voor het Hof van Holland komen, waar onder andere gesuggereerd werd om op het Haarlemse land een molen-tje op te richten voor de bemaling.

De kwestie van het maalgeld kon in den minne geschikt worden. De kosten voor de verlegde duiker zou voor rekening komen van de polder, volgens het Hof. De uitspraak werd vastgelegd in een contract over de duiker, op 26 maart 1720, dat de Haarlemse regering en het bestuur van de Googerpolder sloten op 26 maart 1720.

Om conflicten in de toekomst te voorkomen machtigde Haarlem in 1720 Fabryck Barré om zelfstandig en naar eigen inzichten zaken met de Googerpolder en Alkemade te regelen.

Hierna leverde de betaling van het maalgeld geen problemen meer op.

Een halve eeuw later noteerde de Haarlemse rendant Patijn, in 1780 'Nog betaald aan G.S. Gortzak als penningmeester van de Googer Polder voor Maalloon van zeeven Morgen lands buyten de voornoemde Polder geleeen.. (wordt vervolgd)